NINA BUIMESTRU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

UNELE CONSIDERENTE SEMANTICE ALE VERBULUI *A TREBUI*

Abstract

Modal verbs are abstractive verbs which express „necessity", „possibility", „permission" according to their lexical meaning. Among these verbs:-the verb „need" with the help of which is expressed logical category of modality. In this article we consider the verb from the points of view of morphology and syntax. The author attempts to analyze different cases of using this verb in the sentences.

Verbul *a trebui* figurează printre acele mijloace lexicale, care ajută vorbitorului in exprimarea categoriei logice a modalității. Acest verb va fi plasat spre periferia câmpului lexico-gramatical, în centrul căruia se găsesc mijloace de exprimare a naturii morfologice: morfemele modurilor verbului, care conțin un număr oarecare de construcții-mijloace de exprimare sintactică (subordonatele condiționale).

Gramaticienii români, care acorda o mare importanță criteriului semantic în clasificarea verbelor, vorbesc despre existența unor unități care pot să exprime ceva prin sensul lor lexical, însa nu tratează decât şase verbe ale căror morfologie şi sintaxă nu sunt ordinare – *a putea* – ***A putea*** *fi adevărat*; *a trebui* – ***Trebuie*** *să plece*; *a vrea* – ***Vrea*** *să fie înțeles*; *a fi*, însă în unele cazuri, – *Ce* ***era*** *să facă*?; *a avea* – *Nu* ***am*** *nimic de pregătit*; *a veni*, utilizat limitat atunci când el îşi pierde complet sensul său de verb de mişcare, – ***Îi vine*** *să zică că…*, ***Nu-mi vine*** *să cred că…*

Ne propunem să analizăm numai verbul *a trebui*, fiindcă reliefăm proprietăți mai deosebite de funcționare în discursuri în care acesta apare ca verb modal. După Guillaume, echivalentul francez *falloir* al verbului *a trebui* are posibilitatea de a fi indice al eventualității.

Utilizarea verbului *a trebui* este foarte diversă.

(1) *Îi trebuiau* bani să-şi cumpere unele lucruri de îmbrăcăminte;

(2) Tu ai tot ce-ți *trebuie*;

(3) Un orfan *trebuie* să-şi facă acolo repede o carieră, să nu cadă pe capul altuia;

(4) Ea s-a dus cu mama în oraş să-şi cumpere vopsele. *Trebuia* sa sosească în curând.

În exemplele (1) şi (2), în care îndeplineşte funcția sintactică de predicat, *a trebui* este utilizat în sensul său lexical şi poate fi parafrazat cu ajutorul expresiei *a avea nevoie*.

BDD-A6813 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:32 UTC)

Oarecum, sensul este atenuat prin aceste tipuri de expresii, iar coloritul modal nu persistă. Este vorba despre punctul de vedere al vorbitorului, care stabileşte în psihic o relaţie de posesie. Obiectul posedat e plasat în poziţia subiectului gramatical, care îndeplineşte rolul de posesor, acesta fiind de cele mai dese ori o persoană, exprimată printr-un pronume în dativ cu funcţia de complement indirect. Exemplul (3) ilustrează o altă accepţie a verbului *a trebui – a fi obligat de a face ceva.* Este vorba despre utilizarea lui ca verb modal în măsura în care el serveşte în exprimarea opiniei subiectului enunţat prin conţinut: orfan – *a-şi face o carieră* – opinie fundată pe convenţiile sociale şi îndeosebi pe cele morale, stabilite şi recunoscute de colectivitate. Verbul indică o modalitate. Exemplul (4) nu ilustrează nici una dintre aceste accepţii pe care le-am menţionat. Lipsit de sensul lexical, *a trebui* indică aici o operaţie de creare a informaţiei, sprijinindu-se pe premizele că – cumpărăturile nu sunt importante, adică nu cer o deplasare îndelungată sau că se caută mult timp, înainte de a găsi produsele dorite. Vorbitorul este sigur că ea nu va întârzia să apară. Utilizat pentru a indica indirect interlocutorului că sursa informaţiei transmise este vorbitorul însuşi, *a trebui* este aici mai întâi de toate o expresie a categoriei eventualităţii. Se mai pot face remarce analogice. *A trebui* este o unitate mai mult afectată decât alte verbe prin aspectul variaţiei formale şi afinităţilor combinatorice, prin statutul util gramatical care îi este atribuit ca mijloc lexical de exprimare a modalităţii deontice; *a trebui* este un verb care se combină cu toate timpurile indicativului, condiţionalului si conjunctivului, însa nu variază în funcţie de persoană. Singura forma pe care acest verb poate s-o ia este persoana III singular. Ca verb impersonal este de obicei utilizat în construcţii impersonale, funcţia de subiect gramatical este îndeplinită prin propoziţia subordonată postpusă – N-am decât asta acum, *trebuie* să mănânci.

(1) Trebuie să o stimez totdeauna pe ea şi să am încredere în ea.

Personalizarea subiectului nu poate fi exclusă, construcţiile sunt utilizate în limbajul elevat. Expresia impersonală implică nu numai verbul din subordonată, care e prezent întotdeauna şi exclusiv sub forma unui verb la cele două timpuri ale conjunctivului: prezent sau trecut. Una dintre formele nominale ale acestui verb, în deosebi participiu, poate să apară în această poziţie – *Deocamdată, problema* ***trebuia*** *amânată*.

Construcţia sintactică, care permite înserarea tuturor tipurilor de nume în poziţia de subiect, favorizează – dacă acestea sunt utilizate la plural – apariţia acordului verbului.

Unii lingvişti români şi-au structurat lucrările lor în cadrul analizei transformaţionaliste. Pana Dindelegan vorbeşte despre posibilitatea de a aplica structura impersonală ca o transformare personală facultativă, care constă în legarea verbului *a trebui,* devenit tranzitiv, cu subiectul (persoana). Transformarea implică trecerea conjuncţiei *ca să* în *să*, prima fiind considerată o variantă a celei de a doua: *Trebuie ca* {Ion să plece/ tu să pleci} – Ion *trebuie* să plece/ tu *trebuie* să pleci. Tu *trebuia* să ai răbdare până o scoteam la un fel cu el.

Probabil, prin această analogie s-a ajuns în asemenea cazuri, la un tip de variaţie formală a verbului *a trebui*, la care se adaugă indiciul persoanei, prezentată ca atinsă,

BDD-A6813 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:32 UTC)

la conjunctiv *a trebui* se modifică, însa flexiunea în persoană a verbului modal nu este în conformitate cu normele limbii literare. – *Am trebuit* să cer paşaport.

Construcția se află în raport cu gramatica transformațională cu un oarecare număr de operații – pasivă – transformarea agentului indeterminat – deci unele trebuie sa preceadă schimbarea persoanei, în timp ce vor urma schimbări ulterioare. Verbul modal *a trebui* se poate combina cu morfemul condiționalului prezent sau trecut: *ar trebui să*…, *ar fi trebuit să*… Aceiaşi idee este susținută în domeniul irealului pe care acest mod îl exprimă. Cele două timpuri stabilesc totodată şi distincții importante. Combinarea verbului *a trebui* cu condiționalul trecut indică că el nu poate produce efectele sale, fiindcă conținutul enunțului în general este prezentat ca o ficțiune în trecut, valoarea necesității deontice nu este anulată prin utilizarea condiționalului trecut, însa numai atenuată, fiindcă e văzută ca o simplă posibilitate ca viitorul să îşi ia răspunderea de a o transforma sau nu în realitate. Pe de alta parte, e de remarcat faptul că verbul modal *a trebui* se lasă înscris în opoziția afirmativ/ negativ. *Nu putem să lăsăm aşa.* ***Trebuie*** *să vă împăcați – Dă-mi nişte bani împrumut. Nu* ***trebuie*** *să ştie nimeni.* Prezența indiciului al doilea negativ contribuie la apariția unei expresii de interzicere, contrariul, acum enunțul este poruncă. Daca indiciul al doilea ar fi fost absent, enunțul ar fi fost interpretat ca o expresie facultativă, contradicția enunțului. *Nu* ***trebuie*** *să-i telefonezi imediat.*

A trebui poate să fie utilizat de către vorbitor pentru a indica interlocutorului, fără îndoiala, prin manieră implicită, indirect – sursa de informație transmisă:

Domnişoară Ana, cea ce spui ***trebuie*** *să fie adevărat, deşi eu nu am experiență.*

Se pare că experiența, una dintre condițiile – sau singura realitate importantă, – care, daca ea este „plină", permite oricui de a formula o părere despre gradul de adevăr atribuit la un conținut afirmat. Vorbitorul enunțului care a fost citat implică existența lipsită, a propriei mărturisiri, experiența, ceea ce-l împiedică să judece dacă informația transmisă de interlocutor sau este adevărată, sau falsă. Politețea, chiar şi într-o formă minimală, îl obligă a manifesta o atitudine pe care ar dori-o să fie un consimțământ la ceea ce i s-a spus. Pentru a marca că nu este vorba de un consimțământ parțial, foarte aproape de neconsimțământ, față de declarațiile interlocutoarei, vorbitorul acceptă o strategie de comunicare care corespunde esențial pentru concluzii (raționament). Datele de natura lingvistică, de asemenea şi extralingvistică, a comunicării ne permit cel mai des de a preciza tipul de raționament, concluziile despre care se vorbeşte sunt diferite subclase de tip logic: *Parcă vine cineva.* ***Trebuie*** *să fie Ion.* ***Trebuie*** *să fie ceasul trei, nimeni n-a venit.* În nici unul dintre aceste enunțuri *a trebui* nu exprimă necesitatea. Lipsit de sensul lui lexical, are nevoie de un suport de ordin semantic, care îi este furnizat de către verbul postpus, cu care el formează predicatul verbal. Astfel, impersonalul *a trebui* nu se mai combină cu morfemul temporal al prezentului indicativ şi mai rar cu imperfectul. În consecință, auxiliarul este cel mai des la conjunctiv prezent – ***Trebuie*** *să fie pe aici pe undeva*. Şi conjunctivul trecut este acceptabil: ***Trebuie*** *să fi fost prea oboist*. Gramaticienii precizează că ultima forma este singura posibilă, daca *a trebui* este utilizat la imperfectul indicativ. *Când suna, ştia că* ***trebuie*** *să vină.*

BDD-A6813 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:32 UTC)

Adăugăm că dacă verbul este la prezent conjunctiv, acesta variază în număr şi persoană, iar verbul *a trebui* are invariabil aceiaşi formă: *trebuie* {***trebuie** sa fiu atent să, trebuie să fim atenți*} Din contră, dacă verbul este la trecut conjunctiv, rămâne invariabil: {*tu, el trebuie să fi venit*}. Variația verbului în persoană şi în număr este exclusă dacă se combină cu prezumtivul: {*tu trebuie sa fi alergând prin câmpii*}. Este de remarcat că combinarea lui *a trebui* cu acest mod tinde spre incertitudine.

Deseori s-a recurs la conjuncția *că* în loc de *să*, schimbări de conjuncții, fapt criticat de norme, cere schimbarea modului: {*trebuie că s-a întâmplat ceva*}(ca + perfectul compus indicativ în loc de {*trebuie să se fi întâmplat ceva*} (să + conjunctiv trecut).

A trebui este unul dintre verbele modale, care poate sa funcționeze cu sens lexical deplin. El se comporta ca marcă a eventualității. Procesele gramaticalizării suferite de *a trebui* sunt mai profund afectate față de alte verbe. Urmările pot fi observate atât morfologic, cât şi sintactic. Valoarea modală pe care o comportă este deontică, vorbitorul furnizează interlocutorului elementele care îi permit să evalueze gradul de importanță a acestei informații.

REFRINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Al. Graur. *Studii de lingvistică generală*, Editura Academiei Române, 1960.

2. *Curs de gramatică istorică a limbi române*, Chişinău, Editura Lumina, 1991.

3. Ştefania Popescu. *Culegere de exerciții gramaticale cu noțiuni de morfologie şi sintaxă*, Editura didactică şi pedagogică, 1968.

BDD-A6813 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:32 UTC)